

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 21.04.2021
Published/Yayınlanma 29.06.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Aladağ, Ç. (2021). Kontrtenor ses türünün repertuar bağlamında incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(71), 1438-1447.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2504>

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem ALADAĞ

<https://orcid.org/0000-0002-3966-3923>

Mersin Üniversitesi Devlet Konservatuvarı/ Sahne Sanatları Bölümü Opera Ana Sanat Dalı, Mersin/ TÜRKİYE

KONTRTENOR SES TÜRÜNÜN REPERTUAR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

THE REVIEW OF COUNTERTENOR VOICE IN THE ASPECT OF REPERTORY

ÖZET

Birçok konuda olduğu gibi vokal müzik alanında da ses türleriyle ilgili detaylı çalışmalar olduğunu görmekteyiz. Ancak bu çalışmaların araştırma konuları genel olarak sınırlı bir çerçevede kalmıştır. Özellikle ses türleri konusunda soprano, tenor, bariton, mezzo-soprano gibi temel ses türleri hakkında detaylı araştırmalara ve kaynaklara ulaşabiliyorken, merak konusu olmasına rağmen, opera tarihinde son derece önemli bir yeri olan ve literatürde oldukça geniş bir repertuvara sahip olan kontrtenor ses türüyle ilgili yeterince araştırma yapılmadığını görmekteyiz. Bir döneme damgası vurmuş olan kastrato (hadım) şarkıcıların repertuarı dahil olmak üzere, geniş bir yelpazede performans gerçekleştiren kontrtenor ses türü ve repertuarı, üzerinde titizlikle durulması gereken bir konudur. Özellikle günümüzde sahne üzerinde diğer ses türleri kadar önem arz eden bu ses türü, izleyici üzerinde bıraktığı etki anlamında da farklılığını bizlere hissettirmektedir. Erkek vücudundan yansıyan kadın tınıları hatta zaman zaman kimliksiz duyulan kontrtenor sesi, vokal müzik tarihinde önemli bir yer tutar. Çalışma disiplini olarak diğer ses türlerinden çok da farklı bir yol izlenmemesi gereken bu ses türüyle ilgili hala ses eğitimi alanlarda ve öğretimi yapan ses eğitimcilerinin aklında çeşitli soru işaretleri yer almaktadır. Bu makalenin amacı, ağırlıklı olarak çalışılan ses türlerinin yanında, yeterince ele alınmayan bir ses türü olan kontrtenor sesini incelemek, çalışma yöntemi ve repertuar çeşitliliği açısından bu alanda yol almak isteyenlere katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Kontrtenor, Repertuar, Ses Eğitimi.

ABSTRACT

As with many topics, we can observe detailed studies about voice types in vocal music. However, the research subjects of these studies remain in a very limited frame. Especially, while we can run into detailed researches on basic voices such as soprano, tenor, baritone, mezzosoprano, despite being an object of interest, we observe that there isn't enough research about countertenor voice of which has immense importance in opera history and extensive repertory in literature. Performing in a wide range, including the repertory of the castrato singers having a mark on an era, the countertenor voice and its repertory are subject of worth-stressing. Having much importance as the other voices have on stage, the countertenor's voice differs in the aspect of its effect on the audience. Female-like or even sometimes genderless tones from a male body have a specific significance in vocal music history. Although the basic principles of training do not differ from the other voice types, voice teachers or pedagogues may have various questions in mind when the countertenor is the subject. So besides the voice types that are studied more, this article aims to research the countertenor voice that is relatively studied less, the training principles and the diverse repertory, and the possibility to make a contribution to the literature.

Keywords: Countertenor, Repertory, Voice Education.

1. GİRİŞ

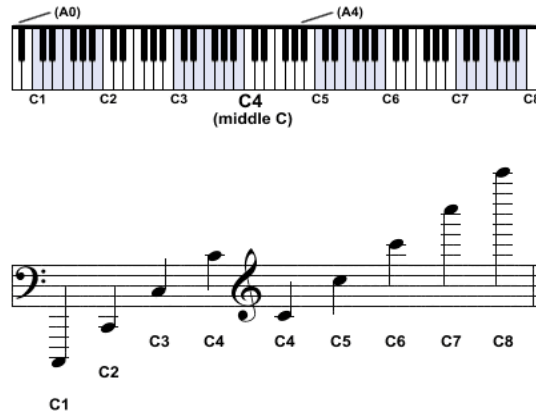
Genel olarak karmaşık bir ses türü olarak görülen kontrtenor ses türü soprano veya mezzo-soprano kadar yüksek registerda¹ şarkı söyleyebilen erkek sesidir. Falsetto vokal registerinin geliştirilip

¹ Register: Birbirini takip eden tonların zorlukla karşılaşmadan aynı kalitede devam ederek oluşturduğu gruba register denir (Cevanşir & Gürel, 1982: 48).

kullanılmasıyla, ilk duyuşta kadın sesi etkisi yaratır. Kontrtenor aşırı tiz registerdeki doğal erkek sesi olarak geçer. Tıpkı bilinen soprano aralığından çok daha tiz seslere sahip olan farklı soprano türleri gibi denebilir. XX. yüzyılın ikinci yarısının fenomeni olan Russell Oberlin bu tanıma tam olarak uymaktadır (Demarco, 2002: 174). Oberlin ile günümüz kontrtenorlarının en büyük farkı, günümüzdekilerin falsetto ses kullanmalarıdır. Garcia da kontrtenor ses türünü değerlendirirken göğüs ve falsetto registerini fonksiyonel olarak aynı değerinde görür. Fakat günümüz kontrtenoru Garcia'nın görüşünden farklı bir yol izler. Göğüs registerini tüm vokal genişlikte uygulamak yerine sadece pes tonlar için bu registeri tercih eder. Çağdaş kontrtenor göğüs registerini ancak C5'e kadar kullanır (Chenez, 2011: 2).

Şekil 1. Ses Aralığı Şeması, **Kaynak:** Chenez, 2011: 3

Şekil 2. Oktav Şeması, **Kaynak:** URL 1

Kontrtenor ses türü henüz literatüre girmemişken, erken dönem müziği ve hatta çoğu Barok Dönem eserinde kadın sesinin pek fazla kullanılmıyor olması nedeniyle, kadın registerinde şarkı söyleyebilen kastrat² şarkıcılar tercih edilmiştir. Aydınlanma dönemiyle birlikte insan haklarına aykırı olan hadım işlemine tepkilerin artmasıyla bu işleme son verilmiştir. Bunun devamında da kadın şarkıcılarla birlikte, kadın registerinde şarkı söyleyebilen erkek sesleri yani kontrtenorlar sahnede yer almaya başlamışlardır.

² Kastrat: İtalyanca castrato. Bu terim, ağırlıklı olarak XVI. ve XVIII. yy.'lar arasında çocuk yaşta hadım edilen şarkıcılar için kullanılır.

Kontrtenor terimi geç orta çağda “contratenor” yani tenor partisine karşı yazılmış parti kelimesinden türemiştir. Kelimenin kontrtenor olarak ilk kullanımı ise XVII. yüzyıl ortasında İngiltere’de olmuştur. Geç Ortaçağ periodunda iki tür contratenor tipi karşımıza çıkar. Contratenoraltus, tenor partisinin üstüne yazılmış karşıt parti ve contratenorbassus ise tenor partisinin altına yazılmış karşıt parti olmak üzere iki türdür. Bu partiler, tenor çizgisinin alt ve üstteki ses aralığını göstermeye başlarlar. İtalya’da contratenoraltus kelimesi “alto” olarak kısaltılmıştır. Britanya’da ise countertenor olarak kısaltılmıştır (Fugate, 2016: 135).

Yetişkin erkek sesi falsetto’sunun polifonide kullanımı, çoğunlukla soprano register’inde, Avrupa’daki kilise korolarında erken XVI. yüzyıl boyunca sürmüştür. Romantik döneme gelindiğinde ise kontrtenorların popülaritesi azalmış ve birkaç besteci bu ses türü için eser bestelemiştir. XX. yüzyılda ise Alfred Deller ve Russell Oberlin erkek falsetist solo şarkıcılar olarak isimlerini duyurmuşlardır. Bu isimlerle birlikte kontrtenorların şarkıcı olarak üstünlükleri ön plana çıkmıştır. Özellikle Fransa’da erken müzik ve Barok stilin yeniden keşfiyle kontrtenorların talebi yeniden artmıştır (Miller, 1997: 50).

2. KONTRTENOR SES TÜRÜ

Son kuşakta, kontrtenor ses türü şaşılacak derecede artış göstermiştir. Yakın dönemin kontrtenorları, barok operalarda başrollerde olmasa da öne çıkan karakterleri söylemişlerdir (Demarco, 2002: 174). Doğası gereği bu ses türüne diğer türlere göre daha az rastlanır. Kontrtenor vokal registeri ve ses üretimi şimdiye kadar müzik tarihinde çok fazla yer almayan, falsetto kullanımıyla eşsiz bir ses yaratımıdır. Günümüz klasik müzik terminolojisinde daha çok falsetto kullanarak şarkı söyleyen erkek sesine kontrtenor denmekle birlikte, tarihte falsetist veya yüksek tenor olarak da tanımlanmıştır.

1990’lardan itibaren özellikle barok operalarda kontrtenorlara daha fazla rol verilmeye başlanmasıyla birlikte, önceki yüzyıllarda kastrat şarkıcıların söylemiş olduğu birçok rolü söyleme imkânı doğmuştur. Hatta önceleri bariton veya mezzo-sopranolar tarafından söylenen birçok rolü de üstlenmeye başlamışlardır. Bu durum Handel de dahil olmak üzere, birçok Barok Dönem bestecisinin eserlerinde cinsiyet geçişi etkisine neden olmuştur. Özellikle Handel’in *Giulio Cesare* operasının kast dağılımında bu görülmüştür. Cinsiyet açısından daha az esnek olan operatik roller özellikle modern kontrtenorlar için yazılmış ve onların sahne üzerinde ne kadar gerekli olduklarını gözler önüne sermiştir. Bu eserler arasında Benjamin Britten’in *A Midsummer Night’s Dream* operasındaki Oberon karakteri ve *Death in Venice* eserinden Apollo’nun sesi bunlardan bazılarıdır (Thoresen, 2012: 3). Oberon (perilerin kralı) karakterinin rol gereği dünyevi olmayan ve falsetto bir sesle söylenmesi gerekir. Ama Britten’in aksine eserlerinde mümkün olduğunca az cinsel tema kullanan çağdaş İngiliz opera bestecisi Harrison Birtwhistle, “son akşam yemeği” ile ilgili opera bestelerken Hz. İsa için kontrtenor ses türü kullanmayı reddeder. Bunun sebebi bu ses türünün yeteri kadar dramatik etkiye sahip olmadığını düşünmesidir (Demarco, 2002: 177).

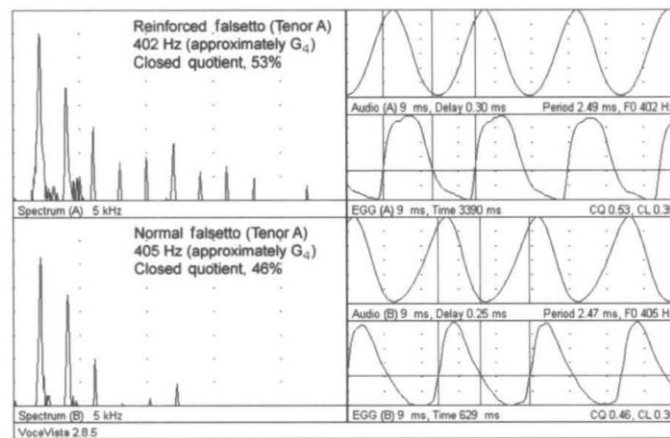
Kontrtenor ses türünün diğer ses türlerine göre daha nadir olması, ses eğitimi verilirken çok farklı bir yol izlenmesi gerekiyormuş gibi bir algıya neden olmakta ve temelinde kolay izlenebilecek bir yolu karmaşık hale getirmektedir. Bu ses türünü pedagojik ses yaklaşımı ve analizlerinden uzak tutmamak gerekir. Foniatri süreci tıpkı diğer ses türlerinde olduğu gibi ilerlemelidir. Şarkı söyleme esnasında, kontrtenorlar diğer tüm ses türleri gibi ses telleri ve gırtlak arasındaki balans dinamiğini ayarlamayı başarmalıdır (Thoresen, 2012: 29). Ancak yinede önemli bir fark vardır. Bu fark gırtlakın kapanış biçimiyle ilgilidir. Richard Miller’a göre, genellikle kontrtenorlar ses üretimi yaparken, diğer seslerden (göğüs tonu) daha güçsüz bir glottik kapanma olur (Thoresen, 2012: 53). Bazı müzikologlar yüzyıllar boyunca falsetto kullanan kontrtenorların varlığını reddetmiş olsalar da günümüz yaklaşımlarında falsetto kelimesinin kullanımında anlamsal bir değişiklik olduğunu, falsetto kullanımının yetişkin erkek sesinden ziyade, genç delikanlı sesiyle ilişkilendirildiğini görüyoruz (URL2).

3. KONTRTENORLARDA FALSETTO KULLANIMI

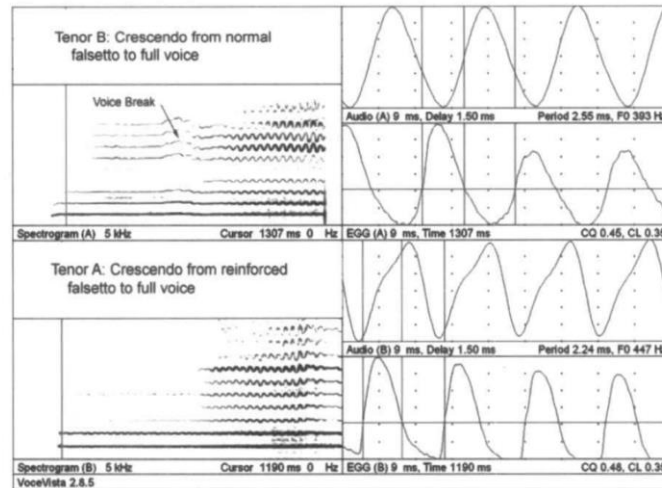
Kelime olarak yanlış ses anlamına gelen falsetto kullanımı, birçok kültürde müzikal pratiğin bir parçasıdır. Pekin operasında çeşitli durumlarda, Orta Afrika’daki pigme kabilelerinin geleneksel şarkılarında, Alp dağlarına özgü şarkılarda veya Hawai geleneksel şarkılarında falsetto kullanımı görülmektedir. Karakteristik falsetto, boğaz içindeki kasların ve ses tellerinin değişiminden kaynaklı oluşur ve zayıf bir ses kalitesine sahiptir (Tom, 2001: 1). Bazı erkek sesleri ilk registerden itibaren kolaylıkla falsetto üretmeye başlayabilirler, normal göğüs registerinin en alt sınırına kadar da falsetto kullanımını sağlayabilirler. Hatta eğitimsiz sesler bile, ikinci register aralığına ulaştıklarında falsetto

kullanmaktan kaçınmazlar. Bu ses türüyle ilgili birçok tartışma söz konusu olduysa da Alman, Fransız ve İtalyan bazı pedagoglar çok da akademik olmayan bir yaklaşımla tiz erkek sesini elde etmenin bir yolu olarak falsetto kullanımını vurgulamış ve bunun tarihsel bir dayanak olarak eski bir İtalyan metodu olduğuna inanmışlardır (Miller, 1997: 104). XVIII. yüzyılda Tosi göğüs sesi (voce di petto), kafa sesi (voceditesta) ve falsetto şeklinde üç register olduğunu savunurken, Mancini göğüs ve falsetto olarak iki register olduğu görüşünü savunmuş, sonradan kafa sesi terimini falsetto olarak adlandırmıştır (Miller, 1997: 105). Falsetto için fizyolojik bir gerekçe arayan İtalyan ekolünden olmayan bazı eğitimciler, kadınların ince seslerdeki falsetto kullanımıyla kafa sesi mekanizmasının aynı olduğunu, larenks kaslarının hareketinin falsetto ve kafa sesinde aynı görevi yaptığını savunmuşlardır (Miller, 1997: 106).

Scott McCoy falsetto terimini normal ve desteklenmiş falsetto şeklinde ikiye ayırır. Normal falsetto bir erkeğin kadın sesini taklit ederken çıkardığı sestir. Ancak desteklenmiş falsetto sesi akustik ve fizyolojik olarak normal falsetto'dan farklıdır. Desteklenmiş falsetto'da kasın kapanan kısmı daha fazladır ve tiz frekanslarda armonik enerji artışı görülür (McCoy, 2003: 406). Buna ek olarak desteklenmiş falsetto'dan crescendo yaparken seste hiçbir kırılma görülmezken, normal falsetto'dan crescendo yapılırken seste kırılma görülür. Destekli falsetto'yu değerlendirirken kadın seslerindeki kafa sesi registeri düşünülmalıdır.

Şekil 3. Akustik Ölçüm, Kaynak: McCoy, 2003: 407

Şekil 4. Akustik Ölçüm, Kaynak: McCoy, 2003: 407

XVII. yüzyılda İngiltere'de dini müzikler seslendirilirken de kontrtenorlar, yetişkin bariton ya da tenorlar tarafından alto partisinin falsettoyla söylenmesi oldukça yaygındı, ancak sonraki yirmi yıl içinde Rönesansla birlikte, Avrupa ve kuzey Amerika'da erken müzik ve Barok Dönem müziğinde kontrtenorlar performans yapmaya başlamışlardır. O dönemde kontrtenor solistleri, alto veya soprano partilerini söylemek için falsetto kullanan yetişkin tenor veya bariton sesleri olmuştur (Tom, 2001: 1). Sonraki dönemlerde kontrtenorlarda vokal üretimi ve niteliği birtakım farklılıklar içerir. 1960'lardan sonraki otuz yıl boyunca ise birçok kontrtenor klasik şekilde, tipik olarak daha tınlayıcı, daha az nefes harcanan ve daha güçlü bir ton kalitesine sahip olan *bel canto* stilini kullanmışlardır (Thoresen, 2012:

29). Bel canto, larenksin aşağı pozisyonunda kaldığı, eşit hava basıncının ve kontrolünün sağlandığı birkaç teknikten oluşur. Şarkıcı kaliteli bir ses elde etmek için *appoggio* tekniği denilen, larenksin karın kaslarının desteği ve kontrolüyle havanın ses tellerinden geçmesini sağlayan bir nefes tekniği kullanmışlardır. Böylece falsetistlerin ses kapasitesi o güne kadar görülmemiş bir nefes ve rezonans kapasitesine ulaşmıştır. Bunun sonucunda David Daniels gibi günümüz kontrtenorları erkeklik gücü, güç, bütün beden, göze çarpan, buyurucu, karizmatik vb. ifadeleriyle karakterize edilmeye başlanmıştır (Fugate, 2016: 81). Havanın düzenli akışı ve gerilimin boğaz ve dilde azalmasıyla da vibrato oluşur (Fugate, 2016: 26).

Kontrtenor ses perdesi kadın ses aralığına yakındır (bir erkeğin aksine). Dolayısıyla dinleyici sadece sesi duyduğunda, bunu kadın bedeniyle ilişkilendirebilir (Fugate, 2016: 79). Kontrtenor ses çalıştırma mekanizması, aynı aralıkta şarkı söyleyen kadın sesi çalıştırmakla çok benzerdir (URL 3). Ancak Miller'a göre kontrtenor olmak sesi duyulmayan bazı erkek şarkıcılar için kazançlı bir yoldur (Miller, 1997: 50).

4. KONTRTENOR REPERTUVARI

Opera literatürüne bakıldığında bilinen ses türleri (soprano, tenor, bas, alto vs.) için birçok repertuar kitabı ve değişik kaynaklar olduğu görülmektedir. Ancak kontrtenor ses türünde ise durum farklıdır. Özel olarak bu ses türü için bulunan kaynaklar son derece sınırlıdır. Buna ek olarak da kontrtenorların sadece Purcell, Handel, Vivaldi ve Britten gibi bestecilerin repertuarlarındaki eserleri seslendirebileceği şeklinde yanlış bir algı vardır. Aslında bu algı birkaç nedenle devam etmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, kontrtenor çalışmaya karar verdikten sonra, öğrencilerin çoğu bilinçli bir şekilde mevcut repertuarı tam olarak keşfetmeye yetecek kadar uzun bir çalışma sürecine devam etmemektedir. Bir diğer neden ise, ses eğitmenlerinin kontrtenor öğrencilerine repertuar olarak Purcell veya Handel gibi bestecilerin eserlerini vermelerinden kaynaklanmaktadır (Morris, 2019: 1). Oysa ses eğitmeni, öğrencinin potansiyeline, teknik kabiliyetine ve ilgisine göre bir repertuar belirlemelidir. Aksi takdirde aynı repertuar çevresinde kalan ve farklı dönem ve stilleri tanımayan şarkıcı adayları yetiştirilebilir.

Bilindiği üzere bu ses türü özel olarak kendi register'larına göre eserler seslendirmesinin yanı sıra, daha çok tarihte kastrato şarkıcılar için bestelenmiş olan eserleri söylemektedirler. Francesco Cavalli'nin (1602-1676) *Giasone* operasında, contralto castrato için bestelenmiş olduğu Giasone karakterinin *Delizie contente* ariası kastrat şarkıcı için bestelenen ancak zamanla kontrtenorlar tarafından seslendirilen eserlerden yalnızca bir tanesidir. Bahsi geçen bu eser dışında kontrtenor repertuarına göz attığımızda birçok farklı dönemden eserin karşımıza çıktığını görebiliriz. Kontrtenor ses türünün en çok repertuvara sahip olduğu dönem kuşkusuz Barok dönemdir. Bu dönem içinde bahsi geçen ses türünün en bilinen eserlerinden biri olan Handel'in *Serse* operası ve bu opera içinde yer alan *Ombra mai fu* (Serse'nin ariası) ariasıdır. Özellikle ses eğitmenleri tarafından yeni başlayan kontrtenorlarda eserin güzel melodisinin yanı sıra, sesi rahat bir şekilde inşa etmek için eser çok tercih edilmektedir (Morris, 2019: 8). Dönemin meşhur kastratlarından biri olan Caffarelli (Gaetano Majorano) için yazılmış olan bu eser, günümüzde birçok ses türünün yanı sıra kontrtenorlar tarafından da seslendirilmektedir. Kendi döneminde daha çok kastrat şarkıcılar için eserler besteleyen (bu eserlerin on sekiz tanesi kastrato şarkıcı Senesino için bestelenmiştir)³. Handel'in çağımızda operaları kontrtenorlar tarafından seslendirilmektedir.

Yukarıda belirtilen ve genellikle bütün kontrtenorların repertuarında olan bu eserlerin yanı sıra, keşfedilmemiş birçok eser bulunmaktadır. Barok dönemin yanında çağdaş dönem eseri de oldukça fazladır. Piotr Apollonov'un (b. 1975) *Jordano Bruno* isimli bir perdelik oda operasındaki *Humanity* partisi, Anastasia Vladimirovna Arkhangorodskaya'nın (b. 1984) *The Newborn Sun* isimli bir perdelik elektro akustik oda operasındaki *Newborn Soul* partisi, Ari Ben-Shabetai'nin (b. 1954) *Aya No Tsuzumi* oda operasındaki *Japanese Princess* rolü kontrtenor ses türü için yazılmış olan çağdaş eserlerden bazılarıdır (URL 4). Bu eserin ilginç olan yanı, bestecinin anlamsız bir dil yaratıp, metni o şekilde yazmasıdır (URL 5). Bestecinin ayrıca kontrtenor ve barok enstrümanlar için bestelediği olduğu *L'amour de St. Sebastian* isimli bir şarkı dizisi bulunmaktadır (URL 6).

³ Bu eserlerden bazıları; Floridante, Ottone, Giulio Cesare, Admeto, Riccardo Primo, Siroe, Tolomeo, Ezio, Sosarme, Orlando, Guido in Flavio, Andronicus in Tamerlano, Bertarido in Rodelinda, Lucejo in Scipione'dir.

Tüm bu bilgilere ek olarak özellikle kontrtenor ses türü için bestelenmiş olan ensemble'lara da değinmek gerekir. Bu ses türünün sadece tıpkı solo eserlerde olduğu gibi kastrato şarkıcılar ya da esasen diğer ses türleri için bestelenmiş olan ensemble eserlerini seslendirdikleri düşünülse de aslında spesifik olarak kontrtenor ses türü için bestelenmiş ensemble'lar bulunmaktadır. Bunlardan biri olan ve daha çok iki soprano ya da bir mezzo-soprano, bir soprano tarafından seslendirilen Purcell'in *Come, ye Sons of Art* eserindeki *Sound the trumpet* isimli düeti eserin orijinalinde iki kontrtenor için bestelenmiştir.

The image shows a musical score for the piece 'Sound the Trumpet'. It is divided into two systems. The first system (measures 144-153) features four staves: High countertenor, Countertenor, Instrumental bass, and Piano. The second system (measures 148-157) features four staves: Trumpet, Countertenor, Instrumental bass, and Piano. The lyrics 'Sound the trumpet!' and 'Sound, sound,' are written under the countertenor parts.

Şekil 5. Sound The Trumpet (URL 7)

Opera literatürünün yanı sıra, bu ses türü için lied repertuarına da değinmek gerekir. Birçok ses türü için transpoze edilmiş olan şarkılar, kontrtenorların icra etmesi için de son derece uygun hale gelmiştir (Thoresen, 2012:75). Özellikle kadın ses türleri için bestelenmiş olan eserler hariç, şarkının metni ya da konusundan dolayı bu ses türü performans gerçekleştirirken herhangi bir sınır hissetmemelidir. David Daniels'in kadın sesleri için bestelenmiş olan şarkılar için kayıt yapmasıyla birlikte, günümüz kontrtenorları da hiçbir çekince duymadan özellikle soprano veya mezzo-soprano ses türü için bestelenmiş olan şarkıları rahatlıkla söylemeye başlamışlardır (Fugate, 2016: 128). Bu anlamda David Daniels bir öncü kabul edilebilir. Ayrıca şarkılar, opera aryaalarına göre yorum açısından daha fazla özgürlük alanı sağlarlar. Özellikle ses eğitmenleri lied seçimi ve çalışılması konusunda çok daha esnek olmalıdırlar.

Oratoryo repertuarına geçtiğimizde ise; kontrtenorlar için oldukça geniş bir yelpaze olduğu görülür. Ses eğitmenleri kontrtenorlar için sağlıklı vokal kullanım açısından repertuar seçimi yaparken, Handel'in *Belshazzar* oratoryosundan çeşitli aryaalar seçerler. Kontrtenorlar, sağlıklı bir vokal kullanımını öğrendiklerinde ise, eğitmenler Handel *Messiah*'dan arya seçimlerine başlarlar (Thoresen, 2012: 77). Dolayısıyla her ne kadar kontrtenorlar hemen *Messiah*'ı söylemeye geçmek isteseler bile, vokal yetkinlik anlamında yol almadan bu esere geçmeleri doğru değildir. Handel *Athalia*, *Jeptha* oratoryoları da kontrtenor seslerin söyleyebileceği oratoryolar arasındadır. A. Scarlatti'nin *Giuditta* oratoryosu da bu ses türünün söyleyebileceği eserlerdendir.

Bernstein'in *Chichester Psalms* isimli koral kompozisyonu da koro, orkestra ve soprano registerine sahip genç erkek şarkıcılar ya da kontrtenorlar için bestelenmiş bir eserdir.

Aşağıdaki örnekte, her ne kadar rol dağılımında mezzo-soprano olarak belirtilse de, kontrtenorlar tarafından da seslendirilen *Belshazzar* oratoryosundaki *Pers Prensi Cyrus*'un aryasından bir bölüm yer almaktadır.

Şekil 6. Cyrus Arya (Macfarren, 1873: 201)

Tüm bu bilgiler ışığında çeşitli seviyelerde birçok kontrtenor eseri olduğunu görmüş oluyoruz. David Stanley doktora tezi çalışmasında eser zorluk seviyelerine göre detaylı bir çalışma yapmıştır. Her seviye için kolaydan zora doğru dört eser seçmiştir. Aşağıda bu eserlerden bazıları aradaki farkı görmek açısından ele alınmıştır.

Bu eserlerden ilki Antonio Cesti *La Dori* operasındaki *Speranza Fermata* ariasıdır. Cesti'nin melodik çizgisi genellikle zarif olup, adım adım hareketler içerir ve metni hassastır (Stanley, 2018: 14). Başlangıç seviyesindeki kontrtenor için legato söylemeyi (bağlı) öğreten ve kolay ajiliteli pasajların söyleniş biçimine hazırlık sağlayan A. Vivaldi'nin *Tigrane* operasındaki *Fara la mia spada* eseri de önerilebilir. Bir diğer eser ise Gluck *Orfeo* operası *Chiamo il mio ben così* ariasıdır. Tiz register çalışmalarına başlamak ve registeri yukarıdan aşağıya dengeli şekilde bağlamak için kontrtenorların çalışabileceği eserler arasındadır.

Alt registerdeki göğüs tonlarını geliştirmek ve pes tonlardan orta tonlara destekli falsetto geçişini sağlamak için ise Mozart *Mitridate* operasındaki *Va, l'error mio palesa* eseri çalışılabilir.

Şekil 7. Farnace Arya (URL 8)

Daha ileri seviye eserlerde, ajiliteli hızlı pasajlarıyla vokal açıdan belli bir yeterlilik gerektiren Handel'in *Giulio Cesare in Egitto* operasındaki *Tolomeo* ariası önerilebilir. Eser, ses kapasitelerine göre modern kontrtenorlar tarafından da seslendirilebilen dört tiz registerli erkek rolüne sahiptir. Bu rollerden biri ya da birkaçı modern prodüksiyonlarda bariton veya tenorlar tarafından da seslendirilebilir (Stanley, 2018: 28).

Şekil 8. Tolomeo Arya (URL 9)

Günümüz eserlerine göz attığımızda ise karşımıza özellikle kontrtenor ses türü için bestelenmiş çeşitli eserler çıkmaktadır. Bunlardan biri olan Philip Glass *Akhnaten* operasındaki *Hymn to the Sun* eseri uzun nefesle ve bağlı söylemeyi gerektiren, bunun alışkanlığını kazandıran eserlerdendir.

Şekil 9. Akhnaten Arya (URL 10)

Jonathan Dove'un *Flight* isimli operasında yer alan *Refugee* karakteri de kontrtenordur. Seçilen bu eser, *Refugee* karakterini çeşitli yönleriyle gördüğümüz bir dramatik monologdur. Ses aralığı geniştir ve arya güçlü bir vokal beceriyi zorunlu kılar (Stanley, 2018: 39-40). Bu eseri dışında Dove, kontrtenor ses türü için birkaç eser daha bestelemiştir. Bunlar *The Adventures of Pinocchio* ve *Tobias and the Angel* isimli operalarıdır.

5. DÜNYADA KONTRTENORLAR

Diğer tüm ses türlerinde olduğu gibi kontrtenorlarda da başarılarıyla adını dünyada duyurmuş birçok isim göze çarpar. Bu isimlerin başında bu ses türünde öncü denebilecek ve de kontrtenorların ilahı kabul edilen İngiliz Alfred Deller (1912-1979) gelir. Genç yaşlarda erkek soprano olarak şarkı söylemeye başlasa da sonraki yıllarda alto kontrtenor olarak kariyerine devam etmiştir. 1950'de erken dönem İngiliz müziği repertuarında şef ve solist olarak görev yapan Deller, kendi vokal ve enstrümantal topluluğu Deller Consort'u kurmuştur. 1964'te Deller'in oğlu Mark da gruba kontrtenor olarak katılmıştır (URL 11).

Deller'i diğer kontrtenorlardan ayıran en önemli özelliklerinden bir tanesi de kuşkusuz cesaretidir. Kontrtenorları diğer bütün solo şarkıcılarla tamamıyla eşit koşullarda konser platformuna dahil etme konusunda kararlılık göstermiştir. Onun bu tutumu, John Witworth, Grayston Burgess, Owen Wynne ve Russell Oberlin gibi onun yolunu takip eden birçok kontrtenora ilham kaynağı olmuştur. Özellikle Britanya ve Avrupa'daki yeni jenerasyon Deller'in adımlarını takip etmişlerdir (Fugate, 2016: 159).

Deller' e ek olarak kusursuz ifadesi ve sıcak tonuyla 20. yüzyılın ortalarının en beğenilen isimlerinden Amerikalı kontrtenor Russell Oberlin de (1928-2016) önemli kontrtenorlar arasında yer alır (URL 12). Oberlin günümüz kontrtenorları gibi falsetto kullanmamış, sıklıkla eserin tamamında aşırı tiz olan rejisterini kullanmıştır (Fugate, 2016: 164).

Daha genç jenerasyona geldiğimizde ise Andreas Scholl, Philippe Jarousky, Max Emanuel Cencic, Franco Fagioli, Jakub Jozef Orłinski gibi isimlerin çok başarılı bir kariyer izlediklerini görüyoruz. Günümüz kontrtenorları eskiye göre teknik açıdan çok daha ileri seviyede ve volüm açısından da daha güçlü durumdadırlar. Bazı müzik eleştirmenlerinin kontrtenor ses türünün opera sahnesinde volüm ve sesin yeterliliği açısından yetersiz oldukları düşüncesi, günümüz kontrtenorlarının başarılı performanslarıyla birlikte geri planda kalmıştır. Özellikle Andreas Scholl, David Daniels ve Jochen Kowalski gibi isimler son yıllarda falsetto sesinin genel kabul anlayışını değiştirmek için önemli roller üstlenmişlerdir (Fugate, 2016: 127). Ülkemizde ise daha az ismin bulunduğu bu ses türünün en başarılı temsilcilerinden biri Kaan Buldular'dır. Kontrtenor ses türünün diğer ses türlerine göre daha kısıtlı çalışma imkanının bulunduğu ülkemizde günden güne bu ses türüne merak ve ilgi başarılı örnekler sayesinde artmaktadır.

6. SONUÇ

Perde arkasından dinlendiğinde kadın mı yoksa bir erkek mi diye dinleyicinin aklının karışmasına neden olan bu ses türü, tarihe baktığımızda cinsiyet kavramı konusunda çeşitli spekülasyonlara neden olsa da sahne üzerindeki performansları sayesinde ön yargılar yerini olumlu düşüncelere ve hayranlığa bırakmıştır. Başlangıçta kilise korolarının dışına çıkamayan kontrtenorlar, zamanla başarılı performansları sayesinde opera sahnesinde de yerini almaya başlamıştır. Diğer ses türlerine göre ilerleme serüveni daha uzun sürmüş olsa da, gelişmiş vokal teknikleri ve kullanımları sayesinde tarihte zamanla olduğu gibi, günümüzde de hak ettikleri değeri görmeye başlamışlardır. Araştırmada belirtildiği üzere ağırlıklı olarak kısıtlı bir repertuvara sahip olduğunu düşündüğümüz ve belli bir dönem içinde takılıp kaldığımız bu ses türü için eser seçimi yaparken, farklı formlarda bestelenmiş Barok dönemden Çağdaş döneme kadar sayısız eser olduğunu gördük. Her ne kadar opera alanında hak ettiği değeri diğer ses türlerine göre biraz daha geç bulmuş olsa da artık opera sahnelerinde kontrtenor ses türünün performans gücü ve gerekliliği yadsınamayacak durumdadır. Titizlikle çalışılması ve işlenmesi gereken bu ses türüyle çalışırken, ses eğitmeninin bilinçli bir yol izlemesi sesin gelişimi ve doğru bir yol izlenmesi açısından önemlidir. Çalışmanın içeriğinde yer alan repertuvar önerileri ve ses türünün özellikleri, konuyla ilgili daha detaylı bilgi edinmek isteyenler için bir yol gösterici olma niteliğindedir. Dünya literatürünü taradığımızda sayısız kaynakla karşılaştığımız bu konu, söz konusu ülkemiz olduğunda maalesef birkaç özet bilgi edinebildiğimiz bir alandır. Unutulmamalı ki kontrtenor ses türünün de diğer ses türleri gibi geniş bir repertuvar donanımına sahip olmaları gerekir.

KAYNAKÇA

- CEVANŞİR, B. & GÜREL, G. (1982). *Foniatrı: Sesin Oluşumu, Bozuklukları ve Korunmasında Temel İlkeler*. İstanbul: Sanal Yayıncılık
- CHENEZ, R. (2011). *Vocal Registers of the Countertenor Voice: Based on Signals Recorded and Analyzed in Vocevista*. The Florida State University College of Music
- DEMARCO, E. L. (2002). The fact of the Castrato and the Myth of the Countertenor. *The Musical Quarterly* 86, s. 174-185, Oxford University Press
- FUGATE, K. B. (2016). *The contemporary countertenor in context: vocal production, gender/sexuality and reception*. Doktora tezi, Boston University Graduate School of Arts and Sciences, Amerika.
- MACFARREN, G. A. (Ed.) (1873). *Handel's Oratorio Belshazzar*. London, Nowello, Ewer and Co.
- McCOY, S. (2003). Falsetto and the Male High Voice. *Journal of Singing*, 59(5), 405-408.
- MILLER, R. (1997). *National Schools of Singing English, French, German, Italian Techniques of Singing Revisited*. London: The Scarecrow Press.
- MORRIS, B. (2019). *A countertenor's reference guide to operatic repertoire*. Yüksek lisans tezi, College of Bowling Green State University, Amerika.
- STANLEY, T. D. (2018). *A Countertenor Aria Collection Continuum For Studio Training and Performance*. Doktora tezi, University of Texas, Amerika.
- THORESEN, G. P. (2012). *Teaching Countertenors: Integrating Countertenor Pedagogy Into The Collegiate Studio*. Doktora tezi, Indiana University, Amerika.

- TOM, K. (2001). Vocal intensity in falsetto phonation of a countertenor: An analysis by synthesis approach. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 110, 1667-1676.
- URL 1 <https://www.liveabout.com/pitch-notation-and-octave-naming-2701389>, Eriřim: 10.03.2021
- URL 2 <https://www.torch.ox.ac.uk/article/the-ambiguity-of-the-countertenor>, Eriřim: 12.03.2021
- URL 3 <http://blog.counterpointspublishing.com/2011/04/countertenor-technique-an-introduction-to-concepts/> Eriřim: 20.03.2021
- URL 4 <http://countertenors.ru/en/repertoire.htm>, Eriřim: 20.03.2021
- URL 5 <https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/ben-shabetai-ari>, Eriřim: 22.03.2021
- URL 6 https://issuu.com/ari_ben-shabetai/docs/l_amour_de_st._sebastian_complete, Eriřim: 23.03.2021
- URL 7 <https://www.scribd.com/doc/8504429/Sound-the-Trumpet>, Eriřim: 26.03.2021
- URL 8 <https://www.scribd.com/document/387332409/mozart-mitridate-re-di-pongo-va-l-error-mio-palesa-pdf>, Eriřim: 26.03.2021
- URL 9 <https://www.scribd.com/document/504009556/Giulio.Cesare-Barenreiter-1>, Eriřim: 26.03.2021
- URL 10 https://classic-online.ru/uploads/000_notes/6500/6477.pdf, Eriřim: 27.03.2021
- URL 11 <http://www.bach-cantatas.com/Bio/Deller-Alfred.htm> Eriřim: 27.03.2021
- URL 12 <https://www.britannica.com/biography/Russell-Oberlin> Eriřim: 27.03.2021